

รายงานสรุปการสัมมนา

FPRI-FTA Seminar Series ครั้งที่ 3

“การติดตาม ประเมินผลกระทบ และมาตรการแก้ไข: FTA ไทย-ญี่ปุ่น”

วันพฤหัสบดีที่ 2 กันยายน 2547 ณ โรงแรมดิเอ็มเมอรัลด์

ดร. ณรงค์ชัย อัครเศรณี ประธานคณะกรรมการติดตามผลการเจรจา ได้กล่าวเปิดการสัมมนา โดยเน้นถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการฯ และสาระสำคัญของการสัมมนา ในประการแรกคือการชี้แจงและทำความเข้าใจกับสาธารณะในเรื่องการทำ FTA ให้มากขึ้น และรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการทำ FTA โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับ FTA รวมทั้งหมด 3 ทีม ได้แก่ ทีมเจรจา ซึ่งมีการเลือกหัวหน้าทีมเจรจาที่มีความรู้ความสามารถตามความเหมาะสม โดยไม่จำเป็นต้องเป็นหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ขึ้นอยู่กับว่าเจรจากับประเทศใด และใครเป็นผู้เชี่ยวชาญก็จะได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าคณะเจรจา เช่น การเจรจากับประเทศญี่ปุ่น ก็มีผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศ คือ ท่านรองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ (คุณพิศาล มาฉวพัฒน์) เป็นหัวหน้าคณะเจรจา เป็นต้น

ส่วนคณะกรรมการชุดประสานงานและกำหนดยุทธศาสตร์การเจรจา ก็มีท่านอดีตรองปลัดกระทรวงพาณิชย์ คุณสมพล เกียรติไพบูลย์ เป็นประธานคณะกรรมการฯ ทั้งนี้ เพื่อชี้ให้เห็นว่ากระบวนการเจรจามีการดำเนินการที่โปร่งใส สำหรับคณะกรรมการฯ รับผิดชอบการเจรจาชุดนี้ มีหน้าที่ในการทำให้ประโยชน์ของ FTA สูงสุด หรือกระทบกระเทือนน้อยที่สุด การทำงานใช้วิธีการทำงานร่วมกับนักวิชาการอิสระที่จะทำการศึกษาผลกระทบและออกมาตรการรองรับผลกระทบ โดยมีงบประมาณในการเตรียมการรองรับผลกระทบไว้ส่วนหนึ่ง

สำหรับสาระสำคัญของการสัมมนาในวันนี้ คือ เรื่อง FTA ไทย-ญี่ปุ่น ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ที่สำคัญและมีความหมาย เมื่อเปิดเสรีแล้วย่อมมีผลกระทบมากมายและรุนแรง แต่ก็จะเป็นผลดีกับทั้ง 2 ฝ่ายแน่นอน หากมีการเปิดกันจริงและต้องยอมรับว่า เสร็จกับญี่ปุ่นสำคัญแต่ยาก จากประสบการณ์ที่ได้มีการติดต่อกับประเทศญี่ปุ่นมาเป็นเวลากว่า 30 ปี ก็มีข้อสังเกตว่า ญี่ปุ่นกับไทยมีความแตกต่างกันมากในเรื่องราคาสินค้าและบริการ และปัจจัยการผลิต เช่น ค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ย เนื่องจากมีสิ่งกีดกัน ซึ่งส่งผลให้ราคาสินค้าของทั้ง 2 ประเทศแตกต่างกันมาก โดยหลักการของการแข่งขัน ถ้าเป็นการแข่งขันโดยไม่มีข้อกีดกันแล้ว ราคาสินค้าของทั้ง 2 ประเทศ ควรจะใกล้เคียงกัน แต่จะเห็นได้ว่าราคาอาหารและค่าครองชีพในญี่ปุ่นสูงกว่าไทยมากประมาณ 10-15 เท่า

ญี่ปุ่นมีปัญหาภายในและมีลักษณะเป็น Mercantilism คือ การค้าขายกันจะต้องเกินดุล และ ญี่ปุ่นจะมีการปรับเปลี่ยนอะไรยากมาก นอกจากถูกบังคับ อย่างไรก็ตามปัจจุบันคนรุ่นใหม่ของญี่ปุ่น ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนไปมาก และพร้อมที่จะมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น นักวิชาการส่วนใหญ่ของ ญี่ปุ่นเห็นด้วยกับการเปิดเสรี แต่ข้าราชการและนักการเมืองมักจะไม่เห็นด้วย

งานสัมมนาในวันนี้ ได้รับเกียรติจากท่านพิศาล มาณวพัฒน์ รองปลัดกระทรวงการ ต่างประเทศ ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะเจรจา FTA ไทย-ญี่ปุ่น เป็นวิทยากรบรรยาย “ความคืบหน้าการ จัดทำ FTA ไทย-ญี่ปุ่น” และยังมีนักวิชาการทั้งฝ่ายไทยและญี่ปุ่นที่จะมาบรรยายในหัวข้อที่ น่าสนใจเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบทั้งในภาพรวม และรายสาขาทั้งที่เป็นสินค้า ได้แก่ ข้าว มัน ลำปะหളง ไข่ และน้ำตาล และภาคบริการด้านสุขภาพ และการลงทุน

ความคืบหน้าการจัดทำ FTA ไทย-ญี่ปุ่น ภายใต้กรอบความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (JTEP)

โดย นายพิศาล มาณวพัฒน์ รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ หัวหน้าคณะเจรจาเขตการค้าเสรี ไทย-ญี่ปุ่น

ตามที่ ดร. ณรงค์ชัย ได้กล่าวถึง ค่าครองชีพที่สูงมากในญี่ปุ่น ก็ขอเพิ่มเติมว่าประชากรญี่ปุ่นมี รายได้มากกว่าไทยประมาณ 5-10 เท่า และยังได้รับโบนัสปีละ 2 ครั้ง ครั้งหนึ่งก็สามารถซื้อรถยนต์ได้ หนึ่งคัน ขณะที่ข้าราชการไทยใช้เวลากว่า 10 ปีจึงจะเก็บเงินเพื่อซื้อรถได้ 1 คัน แต่คนไทยก็มีรถยนต์ ใช้งานมากกว่าคนญี่ปุ่น ส่วนในเรื่องของนักการเมืองรุ่นใหม่ จากการได้คุยกับนักการเมืองรุ่นใหม่ของ ญี่ปุ่น ทราบว่าการจะปฏิรูประบบของญี่ปุ่นคงจะทำได้ยาก เนื่องจากนักการเมืองใหม่อยู่ในสภาฯ 3 สมัย ก็ยังไม่มีโอกาสที่จะอภิปรายในสภาฯ เลย

สถานะล่าสุดของการจัดทำหุ้นส่วนเศรษฐกิจ ไทย-ญี่ปุ่น นับจากที่ท่านนายกรัฐมนตรีไทย (พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร) ได้เยือนญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 18-21 พฤศจิกายน 2544 และได้ เสนอต่อ นายจุนอิจิโร นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ให้มีการจัดทำความร่วมมือหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิด (Closer Economic Partnership: CEP) ซึ่งรวมเรื่องการจัดทำเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA) ด้วยนั้น ใช้เวลามาถึงขณะนี้ก็ ปี ครึ่งแล้ว มีการประชุมคณะทำงาน (Working Group) รวม 5 ครั้ง โดยมีการประชุมอย่างเป็นทางการ 3 ครั้ง และนอกรอบอีก 2 ครั้ง การประชุมก็มีภาคเอกชนทั้ง 2 ฝ่าย เข้าร่วมด้วย สำหรับการเจรจากับญี่ปุ่น นั้น กระทรวงการต่างประเทศได้รับการแต่งตั้งจาก นายกรัฐมนตรี ให้เป็นผู้ประสานงาน โดยทีมเจรจา ประกอบด้วยข้าราชการจากทุกกระทรวงที่ เกี่ยวข้อง

ในการเจรจา ได้มีการประสานงานกับทั้ง ภาคเอกชน ข้าราชการ และนักวิชาการ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ประกอบการเจรจา โดยในส่วนของคณะเจรจาชุดไทย-ญี่ปุ่นเอง ก็มีผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ผู้ทรงคุณวุฒิช่วยเหลือ มีทีมนักวิชาการทำการศึกษาให้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นกลางในการเตรียมกำหนดท่าทีในการเจรจา ขณะเดียวกัน ทีมของ ดร. ณรงค์ชัย ซึ่งได้รับมอบหมายให้ศึกษาและกำหนดมาตรการรองรับผลกระทบ ก็จะมีการประสานงานกับเจ้าภาพหลักของแต่ละทีม เพื่อนำเสนอข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเจรจา ซึ่งการสัมมนาในวันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ได้รับทราบข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเจรจาต่อไป

การเจรจาเพื่อจัดทำ FTA ภายใต้อกรอบความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ (Japan – Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA) มีเนื้อหาอยู่รวมทั้งสิ้น 21 ประเด็น ซึ่งการเจรจาไม่เฉพาะแต่เป็นประเด็นเรื่องภาษีอย่างเดียว แต่มีประเด็นอื่นๆ ที่ไม่ใช่เรื่องภาษี และด้านบริการรวมอยู่ด้วย หลักการคือ เพื่อทลายกำแพงทั้งด้านภาษี และไม่ใช่ภาษี เพื่อให้มีการค้าขาย และการลงทุนที่สะดวกขึ้น และที่สำคัญคือในความตกลงได้มีการกำหนดประเด็นความร่วมมือคู่ขนานกันไปด้วย

ในส่วนของการค้าสินค้า ในวันที่ 7 กันยายน นี้ จะมีการยื่น Initial Request ระหว่างกัน ทั้งนี้รายการสินค้าที่ยังไม่สามารถตกลงกันได้หลายรายการ คือ ในรายการสินค้าที่ญี่ปุ่นสนใจและผลักดันมาตลอด อาทิ ยานยนต์ ชิ้นส่วนยานยนต์ และเหล็ก ขณะที่ฝ่ายไทยก็ยืนยันความประสงค์ของไทยในเรื่องข้าว มันสำปะหลัง ไข่ไก่ และน้ำตาล อย่างไรก็ตาม ในด้านความร่วมมือมีความคืบหน้าไปค่อนข้างมาก โดยความร่วมมือด้านสินค้าเกษตร เน้นมาตรฐานสุขอนามัย (SPS) และเน้นให้มีการเปิดตลาดสินค้าเกษตรเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรทั้ง 2 ฝ่าย

การค้าบริการ (Trade in Services) แบ่งเป็น 4 Mode คือ Mode 1 เป็นการให้บริการข้ามประเทศ โดยไม่จำเป็นต้องมีการเดินทางไป-มา ระหว่างประเทศ เช่น การให้บริการผ่านอินเทอร์เน็ต Mode 2 เป็นบริการที่คนต่างชาติเดินทางเข้ามาใช้บริการในไทย เช่น คนญี่ปุ่น เดินทางมารับบริการจากหมอในไทย Mode 3 เป็นบริการที่คนไทยไปให้บริการในต่างประเทศ เช่น หมอไทยไปให้บริการในประเทศไทยญี่ปุ่น Mode 4 การไปตั้ง/เปิดสถานบริการในต่างประเทศโดยตรง เช่น การไปเปิดบริการสปาในญี่ปุ่น เป็นต้น การไปตั้งสถานบริการ หรือร่วมมือกับญี่ปุ่นในการตั้งสถานบริการ รัฐบาลไทยเห็นว่ามีความเป็นไปได้ โดยไม่ต้องการให้คนไทยไปเป็นลูกจ้างรายวัน แต่ต้องการสนับสนุนให้เป็นเจ้าของธุรกิจมากกว่า

สำหรับประเด็นการให้บริการคนญี่ปุ่นในไทย เช่น การสร้างแรงจูงใจให้คนญี่ปุ่นที่เป็นนักท่องเที่ยวซึ่งเดินทางมาไทยและใช้บริการทางการแพทย์แล้ว สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลในประเทศญี่ปุ่นได้ ปัจจุบันที่ยังไม่ได้ทำความตกลง FTA คนญี่ปุ่นก็มารับบริการในไทยประมาณ 160,000 คนอยู่แล้ว เนื่องจากค่าผ่าตัดที่ญี่ปุ่นอยู่ที่ประมาณ 1,000,000 บาท แต่ในไทยอยู่ที่ประมาณ 200,000 บาท ซึ่งญี่ปุ่นมีสวัสดิการเงินกองทุนให้กับคนญี่ปุ่นในการรักษาพยาบาล ร้อยละ 70 ของค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลทั้งหมด ซึ่งหากให้มีการเบิกค่ารักษาพยาบาลจากการมารับการรักษาในไทยได้ ก็สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายเงินกองทุนได้มาก เป็นประโยชน์ของฝ่ายญี่ปุ่นเอง ขณะเดียวกันหากชี้ให้เห็นประโยชน์ของฝ่ายไทย เช่น การมีนโยบายรักษาคนต่างชาติ จะทำให้เกิดการ reverse ของ brain drain โดยทำให้หมอที่ไปทำงานที่ต่างประเทศ หรือ หมอที่จบจากต่างประเทศ สนใจกลับมาทำงานในเมืองไทย หรือไม่สนใจที่จะไปทำงานที่ต่างประเทศก็จะเป็นประโยชน์ของฝ่ายไทยด้วย igr อะไรก็ดี ในส่วนของฝ่ายไทยก็มีการโต้แย้งว่า หากให้คนต่างชาติมาใช้บริการในไทยมาก จะกระทบกับบริการสาธารณสุขของไทย จากการที่แพทย์มุ่งเน้นรักษาชาวต่างชาติ ทำให้แพทย์ที่จะรักษาคนไทยขาดแคลน จึงต้องมีการศึกษาเพื่อหาข้อสรุปที่จะเป็นผลประโยชน์ร่วมระหว่างทั้งสองฝ่าย และคำนึงถึงผลกระทบร่วมกัน

ส่วนการเปิดเสรีการลงทุน ก็ไม่ใช่ไทยต้อนรับนักลงทุนต่างชาติเท่านั้น แต่ต่างชาติก็ต้อนรับไทยด้วย โดยเฉพาะญี่ปุ่นเป็นประเทศที่น่าลงทุน เนื่องจากมีความมั่นคงสูง นอกจากนั้น ถ้ามีความตกลงที่ทำให้มีการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาของไทยมากขึ้น และการจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐมีความโปร่งใสก็จะเป็นประโยชน์ ในด้านความร่วมมือ เช่น ในเรื่องแบบและแม่พิมพ์ (Mold & Die) ญี่ปุ่นมีความเชี่ยวชาญมาก หากให้ญี่ปุ่นช่วยเหลือด้านการถ่ายทอดความรู้ โดยรวมไว้ในเรื่องความร่วมมือด้านการศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ ก็จะเป็นประโยชน์กับฝ่ายไทย นอกจากนั้น การทำความเข้าใจร่วมกัน เช่น ญี่ปุ่นร่วมมือกับไทยให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านของไทย (ลาว เขมร พม่า) จะมีประโยชน์อย่างไร หากมองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จุดแข็งของไทย คือ ไทยมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีตลาดที่จะขยายได้อีกมาก ดังนั้น ผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในภูมิภาคนี้จะมากกว่าความสัมพันธ์เพียง 2 ฝ่าย หรือกับฝ่ายไทยเท่านั้น การยกระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้มีความมั่งคั่ง มีนัยไปถึงประเทศอื่นๆ รวมถึง จีนตอนใต้ ด้วย จุดยุทธศาสตร์ที่รัฐบาลไทยทำอยู่ หลายฝ่ายเห็นประโยชน์ ไทยและญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่เป็นมิตรประโยชน์กัน น่าจะใช้ JTEP เป็นแรงผลักดันสำคัญ ความร่วมมือใดที่พร้อมก็ทำไปก่อน เช่น ความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านการศึกษา แต่ประเด็นใดที่ยังไม่พร้อมก็เก็บไว้ก่อน ในส่วนของฝ่ายไทยชัดและพร้อม แต่ญี่ปุ่นต้องผ่านระบบราชการและมีขั้นตอน ซึ่งจะทำให้ความตกลงมีความลึกซึ้งแค่ไหน ความพร้อมก็ต้องไปด้วยกัน ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าญี่ปุ่นจะต้องใช้เวลานานแค่ไหนในการจัดการภายในของญี่ปุ่นให้ลงตัว เพื่อผลักดันประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด

การประเมินผลกระทบภาพรวมภายใต้กรอบความตกลง JTEP

โดย ดร. วิศาล บุปผเวส ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจระหว่างประเทศและการพัฒนา คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

เนื่องจากการเจรจาระหว่างไทยกับญี่ปุ่นยังไม่เป็นรูปธรรม และข้อมูลก็ยังไม่อยู่ในระหว่างการเจรจา จึงอาจจะยังไม่เหมาะสมที่จะนำมาถกกันในที่สาธารณะ เพราะอาจจะกระทบแนวทางการเจรจาได้ การศึกษาในที่นี้จึงเป็นการมองและสมมติไปล่วงหน้า ซึ่งความสำคัญของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไม่ใช่เฉพาะเรื่องภาษี และการค้าสินค้าเท่านั้น แต่ขอบเขตกว้างกว่ามาก โดยความสำเร็จของการทำ FTA น่าจะอยู่ที่ความร่วมมือ และการเปิดเสรีด้านอื่นๆ นอกเหนือจากการค้าสินค้า อย่างไรก็ตาม การประเมินด้านอื่นๆ ยังมีข้อจำกัดอยู่มากต้องขึ้นอยู่กับข้อสมมติต่างๆ ดังนั้นการประเมินในที่นี้จึงขอ Focus ที่ประเด็นดั้งเดิม ที่เป็นพื้นฐานของการเจรจาการค้าเสรี คือ Market Access ของสินค้าเป็นหลัก

ความสำคัญของการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับไทย ญี่ปุ่นเป็นตลาดส่งออก อันดับ 2 ของไทย รองจากสหรัฐอเมริกา ขณะเดียวกันญี่ปุ่นเป็นตลาดนำเข้า อันดับ 1 ของไทย หากพิจารณาจากการนำเข้าสินค้าของญี่ปุ่นจากไทย (หรือไทยส่งออกไปญี่ปุ่น) พบว่า อัตราการขยายตัวของการนำเข้าสินค้าไทยของญี่ปุ่นต่ำกว่าประเทศจีน เกาหลี และมาเลเซีย ไทยส่งออกสินค้าในกลุ่มที่ญี่ปุ่นก็ขยายตัวได้ดี แต่ความสามารถในการแข่งขันของไทยต่ำกว่าคู่แข่ง อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า ไทยกับญี่ปุ่นมีความลำเอียงในการค้าระหว่างกันมาก โดยญี่ปุ่นค้ากับไทยมากกว่าคู่แข่งอื่น หรือ ไทยลำเอียงในการส่งออกไปญี่ปุ่นสูง ขณะเดียวกันไทยค้ากับญี่ปุ่นมากกว่าคู่แข่งอื่น หรือญี่ปุ่นลำเอียงในการส่งออกมาไทยสูงเช่นเดียวกัน จากการวัด Trade Intensity ของไทยกับญี่ปุ่น พบว่า อยู่ในระดับสูงซึ่งสัมพันธ์กับการที่ญี่ปุ่นมาลงทุนในไทยมาก

การศึกษานี้ได้มีการวิเคราะห์ว่า หากไทยเปิดเสรีกับญี่ปุ่น จะมีความทำทลาย ความเสี่ยง และข้อสงสัยใดบ้าง ในที่นี้ได้มีการวิเคราะห์ว่าสินค้าที่มีความเกี่ยวข้องกับการเปิดเสรีกับญี่ปุ่นมีอยู่ 129 รายการ คิดเป็นร้อยละ 7 ของมูลค่าส่งออกสินค้าของไทย ไทยมีความสามารถในการส่งออก และญี่ปุ่นก็มีความสามารถในการนำเข้า ดัชนี RCA > 1 อัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นปัจจุบันอยู่ที่ร้อยละ 12 ขณะเดียวกันก็มีสินค้าที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12 ของมูลค่านำเข้าสินค้าของไทย อัตราภาษีร้อยละ 9 การลดภาษีในกลุ่มสินค้านี้ ก็จะมีประโยชน์ทั้งสองฝ่าย เนื่องจากเป็นสินค้าที่มี RCA ในการส่งออก > 1 ทั้งคู่ ถือเป็น Win-Win

สำหรับสินค้าที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง ก็คือกลุ่มสินค้าที่ไทยต้องการนำเข้าจากญี่ปุ่น แต่ไม่มี
ความสามารถในการแข่งขัน 140 รายการ อัตราภาษีในไทยปัจจุบันกว่าร้อยละ 9 หากไทยเปิดให้
ญี่ปุ่น แต่ไม่เปิดให้ประเทศอื่น เท่ากับเป็นการขยายความคุ้มครองไปให้กับผู้ผลิตญี่ปุ่น หรือเกิด
Trade Diversion วิธีที่จะลดผลกระทบเสียก็ คือ ต้องเปิด FTA ที่เกี่ยวข้องกับรายการเหล่านี้ และไม่ใช้
เปิดเฉพาะคู่เจรจา แต่เปิดในลักษณะ MFN ให้มากที่สุด ความเสี่ยงก็จะหายไป นอกจากนี้ยังมีสินค้า
ที่จัดอยู่ในกลุ่มสงสัย คือ ไทยส่งออกไม่เก่ง แต่ญี่ปุ่นเปิดตลาดให้ไทย โดยให้สิทธิพิเศษต่างๆ ซึ่งทำ
ให้ไทยส่งออกได้ แต่ไม่แน่ใจว่าจะมีความยั่งยืนหรือไม่ แคลิฟอร์เนีย ซึ่งกลุ่มนี้ขนาดก็ไม่มากนัก

ทั้งนี้ จากการประเมินผลกระทบในภาพรวมพบว่า ในเชิงมหภาค ไทยจะได้รับประโยชน์
จากการเปิดเสรีการค้าค่อนข้างชัดเจนทั้งต่อเศรษฐกิจโดยรวม และดุลการค้าระหว่างประเทศ
อย่างไรก็ตาม หากวิเคราะห์ในเชิงจุลภาค การเปิดเสรีไทย-ญี่ปุ่น จะส่งผลกระทบดังนี้

- การส่งออกของไทย ไทยได้ประโยชน์ในภาคเกษตร และประมง ในหมวดนี้ญี่ปุ่น
มีอัตราภาษีมากกว่าร้อยละ 5 แต่ไทยมีความสามารถในการแข่งขัน และญี่ปุ่นก็มี
ความต้องการนำเข้าและมีการเปิดเสรีกับสินค้าโปร่ออยู่แล้ว การเปิดในหมวดนี้ไทย
จะได้ประโยชน์ ส่วนการเปิดในสินค้าอื่นๆ ได้แก่ ยาง เคมีภัณฑ์ เครื่องประดับ
อลูมิเนียม เครื่องจักร และยานยนต์ ปัจจุบันใช้อัตราภาษี MFN ซึ่งเป็นการเปิดอยู่
แล้ว หากลดอัตราภาษีเป็น 0 ไทยไม่น่าจะได้อะไรมาก
- การนำเข้าของไทย ไทยมีความสามารถในการนำเข้า และญี่ปุ่นมีความสามารถในการ
การแข่งขันในหมวด ยานยนต์ เครื่องจักรและอุปกรณ์ เหล็ก ปัจจุบันอัตราภาษี
นำเข้าสูง ไทยควรเปิดให้กับญี่ปุ่นเท่ากับออสเตรเลีย
- ไทยมีความสามารถในการนำเข้าสินค้าหมวดเคมีภัณฑ์ แต่ญี่ปุ่นไม่มีความสามารถ
ในการแข่งขัน และไทยมีอัตราภาษีสูง การลดภาษีในหมวดที่ญี่ปุ่นไม่เก่ง ก็จะมี
ความเสี่ยง แนวทางก็คือ ควรเปิดให้เท่าเทียม หรือในลักษณะ MFN และเร่งรัดการ
ปรับภาษีของไทยเองตามกรอบพหุภาคี
- นอกจากนี้ ประเด็นที่มีปัญหาที่ต้องมีการศึกษาให้ละเอียด คือ กฎแหล่งกำเนิด
สินค้า การตกลงกับแต่ละประเทศที่ไม่เหมือนกัน เช่น ฐานในการคิด 60% ของ
ญี่ปุ่น เป็นฐานมูลค่าเพิ่ม ส่วนฐานในการคิด 40% ของออสเตรเลีย เป็นฐาน
วัตถุดิบ ซึ่งเทียบกันไม่ได้ ในที่สุดจะเป็นอุปสรรคมากกว่าเปิดเสรี

ข้อสังเกตจากงานศึกษานี้จึงสรุปว่า ควรดำเนินการปรับโครงสร้างภาษีของไทยเอง ต้องมี
การจัด Time Frame ในทวิภาคีต่างๆ ในสินค้าแต่ละชนิดให้เป็น Time Frame เดียวกัน ยืนยันกับ

ญี่ปุ่นในการเปิดเสรีกลุ่มประมงและเกษตร และเรียกร้องเรื่องกฎแหล่งกำเนิดสินค้าให้ใช้ 6 digits และกฎมูลค่าเพิ่มที่ 40% เท่ากับอาเซียน

ดร. คณิศ แสงสุพรรณ ผู้ดำเนินการอภิปราย ได้สรุปว่า ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นประเด็นในการทำ FTA กับญี่ปุ่นครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) มีความลำเอียงค่อนข้างมากจากการค้าและการลงทุนระหว่างไทยและญี่ปุ่น โดยปัจจุบันไทยกับญี่ปุ่นมีการค้ากันอยู่มากแล้ว หากไม่มีข้อตกลงใดๆเกี่ยวกับประมง และเกษตร ไทยก็จะไม่ค่อยได้อะไรมาก 2) มีสินค้าอ่อนไหวที่ต้องต่อรองไม่มากนัก เช่น เหล็ก เคมีภัณฑ์ ซึ่งก็เป็นรายการสินค้าที่ไทยมีข้อตกลงกับออสเตรเลียอยู่แล้ว ไทยควรขอสิทธิอย่างน้อยเท่ากับที่ไทยได้จากออสเตรเลีย 3) ในแง่ของกฎแหล่งกำเนิดสินค้าเจรจาไปอย่างไรก็ตาม หากในทางปฏิบัติจริง กฎระเบียบไม่เรียบร้อยก็ไม่มีผล

ผลกระทบ FTA ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

โดย *Mr. Kenichi Kawasaki สถาบันวิจัยด้านเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม ของญี่ปุ่น (Research Institute of Economy, Trade and Industry: RIETI)*

Mr. Kawasaki นำเสนอผลการศึกษา โดยใช้ CGE Model Simulation เพื่อหาผลกระทบของการทำความตกลงการค้าระหว่างภูมิภาค (Regional Trade Agreement: RTA) และการเปิดเขตการค้าเสรีทวิภาคี (Free Trade Agreement: FTA) โดยเฉพาะไทยกับญี่ปุ่น โดยมีการกำหนดข้อสมมติต่างๆ และหาผลลัพธ์โดยการทำ Simulation และหาผลลัพธ์โดยเปรียบเทียบระหว่าง RTA และ FTA ใน Scenarios ต่างๆ

จากการศึกษา พบว่า ผลกระทบของ RTA และ FTA มีข้อสังเกตที่สำคัญ คือ Free rider อาจจะได้รับผลประโยชน์จำกัด ประเทศที่เปิดเสรีการค้าระหว่างกันจะได้ประโยชน์ โดยประเทศที่เปิดเสรีมาก ก็จะได้ประโยชน์มาก โดยยกตัวอย่าง เช่น ประเทศในกลุ่ม East Asia ด้วยกันเปิดเสรีระหว่างกันเพิ่มขึ้น ผลประโยชน์ก็จะตกอยู่กับประเทศในกลุ่ม East Asia ด้วยกันเองเพิ่มขึ้น

การศึกษานี้มีการเปรียบเทียบว่าประโยชน์ที่ได้จากการเปิดเสรีระดับทวิภาคี ระดับภูมิภาค และระดับโลก มีความแตกต่างกันอย่างไร พบว่า กรณีที่ญี่ปุ่นเปิดเสรีกับไทย Real GDP ของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นประมาณ 0.2% กรณีที่ญี่ปุ่นเปิดเสรีกับ ASEAN ญี่ปุ่นจะได้ Real GDP เพิ่มขึ้นประมาณ 0.4% และหากเปิดเสรีระดับโลก Real GDP ก็จะเพิ่มขึ้นประมาณ 0.7% ขณะที่ฝ่ายไทย Real GDP เพิ่มขึ้น 20.0% มากกว่า 20% และ มากกว่า 30% ตามลำดับ

ผลการศึกษานี้ ซึ่งให้เห็นผลกระทบของการเปิดเสรีการค้าสินค้าในรายสินค้า ซึ่งสรุปได้ว่า สินค้าที่ไทยได้ประโยชน์ก็คือ กลุ่มสินค้าเกษตร และอุตสาหกรรมอาหาร แต่ญี่ปุ่นจะได้ประโยชน์ในกลุ่ม เคมีภัณฑ์ เหล็ก อุปกรณ์การขนส่ง และเครื่องจักรและอุปกรณ์ นอกจากนี้ ยังได้สรุปถึงผลกระทบเชิง Static ของการเปิดเสรีการค้าว่าจะมีผลต่อการขยายตัวของการส่งออก และการผลิตสินค้า และการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และผลกระทบเชิง Dynamic ว่าจะมีผลต่อการสะสมทุนและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และส่งผลดีต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

โดยสรุป ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดทำ FTA ไทยและญี่ปุ่น จะส่งผลให้ไทยได้ประโยชน์โดยอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยจะเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันดุลการค้าของไทยจะปรับตัวดีขึ้น ส่วนดุลการค้าของญี่ปุ่นจะแย่ลง แต่ในด้านสวัสดิการ (Welfare) ญี่ปุ่นจะได้ประโยชน์มาก

บทวิจารณ์ผลกระทบภาพรวมของการจัดทำ FTA ไทย-ญี่ปุ่น

โดย ดร. อัทธ์ พิศาลวานิช ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

การวิจารณ์ในที่นี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เกี่ยวกับการวัดศักยภาพในการแข่งขัน และการวัดผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจโดยรวม สำหรับส่วนแรก งานศึกษานี้ได้ทำการเช็คสุขภาพของสินค้าว่า สินค้าใดแข่งได้ และสินค้าใดแข่งไม่ได้ โดยใช้ RCA ในการวัด อย่างไรก็ตามในการวัดความสามารถในการแข่งขันรายสินค้า มีวิธีการวัดได้หลายวิธี RCA ก็เป็นวิธีหนึ่ง นอกจากนั้นก็ยังมี CMS และวัดโดยการใช้ Domestic Resource การวัดในที่นี้ ใช้สินค้าเพียง 2 digit ซึ่งเห็นว่าน่าจะหยابเกินไป อย่างน้อยน่าจะใช้ 6 digit ในการวัด และการใช้ RCA ในการวัด ควรทำ 2 มิติ คือ นอกเหนือจากการวัดระหว่างไทยกับญี่ปุ่นแล้ว ควรวัดประเทศอื่นๆด้วย เพื่อให้มีการเปรียบเทียบกันได้ เช่น การวัดขีดความสามารถในการส่งออกข้าวจากไทยไปญี่ปุ่น ก็ควรวัดการส่งออกข้าวจากอินเดียไปญี่ปุ่น ด้วย เป็นต้น

สำหรับส่วนที่ 2 ที่เป็นการวัดผลกระทบในภาพรวม โดยใช้ GCE Model จะไม่เห็นการกระจายรายได้ของสังคม ฐานข้อมูลที่นำมาใช้ น่าจะนำข้อมูลด้านสังคมที่เป็น Welfare ในแต่ละ Sector มาใช้ด้วย และมีความเห็นว่าผลการศึกษาของ Mr. Kawasaki ที่ว่าผลประโยชน์ที่ได้จากการทำ FTA ไทย-ญี่ปุ่น ทำให้ Real GDP เพิ่มขึ้นถึง 20% น่าจะสูงเกินไปหรือไม่ นอกจากนั้น ไม่ได้มีการนำมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (Non Tariff Barrier) มาใส่ไว้ในแบบจำลอง โดยเฉพาะในหมวดสินค้าอาหารซึ่งน่าจะได้รับผลกระทบจากมาตรการ SPS และ TBT ค่อนข้างมาก

นอกจากนี้ มีความเห็นว่าการเปิดเสรีการค้าบริการมีความสำคัญมาก โดยมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ได้มีการเช็คสุขภาพของภาคบริการของไทย โดยใช้ SWOT Analysis วิเคราะห์ว่าภาคบริการหมวดไหนที่ไทยมีความสามารถที่จะแข่งขันได้ พบว่า การบริการด้านการศึกษา ธุรกิจโยธา และที่ปรึกษาวิศวกรรม เป็นภาคบริการที่ไทยแข่งได้ในระดับปานกลาง และมีข้อเสนอว่าควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือด้านธุรกิจ SMEs ให้มากขึ้น เนื่องจากธุรกิจ SMEs มีสัดส่วนถึง 80-90% ของธุรกิจทั้งหมดในประเทศ และในปัจจุบันผู้ประกอบการไทยขนาดเล็กยังไม่สามารถแข่งขันได้ในเรื่อง เทคโนโลยี และบุคลากร

ดร. วิศาล ได้ชี้แจงเพิ่มเติม 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ผลการศึกษานี้ได้ใช้ข้อมูลรายการสินค้า 6 digits แต่การนำเสนอต้องการให้เห็นภาพรวมที่เป็นรายการสินค้าหลัก จึงนำเสนอเพียงแค่ 2 digits 2) ในการศึกษาที่ใช้ RCA เนื่องจากเห็นว่าวิธี CMS เป็นการวิเคราะห์ว่าสินค้าใดถูกโหลกหรือเหมาะสมกับตลาดที่ทำการวิเคราะห์หรือไม่ ยังไม่สามารถตอบวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของแต่ละสินค้าจากการทำ FTA ได้ ขณะที่ CGE Model ก็มีการทำกันมากแล้ว และชี้ให้เห็นภาพรวมเท่านั้นว่าหากมีการลดภาษีเงินเหลือ 0 แล้ว ได้ผลอย่างไร ไม่สามารถชี้ให้เห็นผลกระทบรายสินค้าได้ จึงเห็นว่าการใช้ RCA น่าจะตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ได้มากกว่า 3) การวิเคราะห์โดยรวม NTB หรือ ROOs ในการวิเคราะห์ผลกระทบภาพรวมทำได้ยากเนื่องจากขึ้นอยู่กับกรเจรจาที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ

Mr. Kawasaki ตอบประเด็นข้อวิจารณ์เกี่ยวกับ Real GDP ของไทยที่เพิ่มขึ้น 20% ว่า เป็นไปได้หรือไม่ว่า เป็นผลมาจากฐานข้อมูลที่ใช้ในปี 1997 ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยประสบวิกฤตและมีขนาดเล็ก และการใช้ Model ในการวิเคราะห์ผลกระทบก็จะ Focus เฉพาะจุดที่มีปัญหาในปัจจุบันแม้ว่าโครงสร้างสินค้าที่เหมือนกัน ไทยแข่งขันไม่ได้ แต่ก็มี dynamic ที่จะปรับให้ดีขึ้นได้

ถาม-ตอบ จากผู้เข้าร่วมสัมมนา

คุณวิชัย ศรีประเสริฐ นายกสมาคมผู้ส่งออกข้าวไปต่างประเทศ ถาม Mr. Kawasaki ว่า จำนวนเกษตรกรญี่ปุ่นในปัจจุบันมีกี่คน ทำไมเกษตรกรญี่ปุ่นมีพลังมากจนทำให้ฝ่ายการเมืองอุดหนุนให้ราคาข้าวของญี่ปุ่นสูงกว่าราคาข้าวในตลาดโลกได้

ดร.คณิต แสงสุพรรณ ผู้ดำเนินการอภิปราย ขอให้มีการตอบคำถามนี้ในภาคบ่าย เรื่อง “โอกาสและอุปสรรคของการเปิดเสรีสินค้าเกษตร” ซึ่งจะมีเรื่องข้าวอยู่ด้วย

ตัวแทนบริษัทเอกชน ถามว่าการทำ FTA บางบริษัทได้ประโยชน์ บางบริษัทเสียประโยชน์ ภาครัฐบาลของแต่ละประเทศ คำนึงถึงผู้ที่เสียประโยชน์หรือไม่

ดร. คณิศ ตอบว่า การเจรจาการค้าดำเนินการอยู่ภายใต้กรอบที่ว่า ถ้าได้ประโยชน์ก็ทำ เสียประโยชน์ก็ไม่ทำ ทั้งนี้การทำ FTA ขณะนี้แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงระหว่างการเจรจา และที่เจรจาไปแล้ว โดยทีมติดตามรองรับผลกระทบจากการเจรจา จะมีการศึกษาถึงกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบ และหากได้รับผลกระทบด้านลบ ก็จะหามาตรการบรรเทาผลกระทบ

ดร. วิศาล กล่าวเพิ่มเติมว่า การเปิดเสรี ต้องมีผู้ได้รับผลกระทบส่วนหนึ่งแน่นอน ประเด็นไหนที่ไม่แน่ใจก็จะมีระยะระยะเวลาการเจรจาออกไป ซึ่งอาจจะกระทบคนที่เหลือของประเทศ บทบาทรัฐบาลก็ต้องเข้ามาให้เหตุผลใจเพื่อให้ภาคเอกชนที่ได้รับผลกระทบปรับโครงสร้างการผลิต และให้ใช้ระบบที่ยุติธรรม โดยไม่มีการให้การอุดหนุนเป็นกรณีพิเศษ

คุณแอมอร์ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย มีคำถาม 3 ข้อ ได้แก่ 1) การเปิด ใช้ Negative หรือ Positive List 2) ROOs โดยหลักการจะใช้ Local Content กับสินค้าทุกรายการหรือไม่ 3) การเจรจาในสาขาบริการ จำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนรายการกัน เช่น การเปิดเสรีด้านสุขภาพ จะต้องแลกกับการเปิดด้านโทรคมนาคม และ ICT หรือไม่

คุณพิศาล ตอบว่า 1) ไทยต้องการเปิด Positive List 2) ROOs ขึ้นอยู่กับแต่ละรายการสินค้า 3) ไม่จำเป็นต้องแลกกัน หากไม่พร้อมก็จะไม่เปิด นอกจากนี้ยังได้เพิ่มเติมว่าในการเจรจา มี 3 กลุ่มหลักที่จะมีส่วนร่วมคือ 1) นักการเมือง 2) กลุ่มผู้มีส่วนได้/เสีย 3) ข้าราชการ แต่ในฐานะหัวหน้าคณะเจรจา จะต้องคำนึงถึง 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มประชาชน ซึ่งเป็นผู้ที่จะมีส่วนได้/เสียประโยชน์จากการเจรจา ซึ่งกลุ่มนี้เป็นนามธรรม จับต้องไม่ได้ 2) ผู้แทนกลุ่มประชาชน ที่จับต้องได้และเป็นรูปธรรม คือ กลุ่ม NGO ซึ่งขณะนี้ก็มีสิทธิ มีเสียงแล้ว 3) นักวิชาการ/สื่อมวลชน ซึ่งจะสะท้อนภาพที่เป็นกลางในการให้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการเจรจา เช่น เหล็ก มีเพียงไม่กี่บริษัท ได้ประโยชน์จากการคุ้มครอง เมื่อเปิดเสรีจะทำให้เสียประโยชน์ แต่ขณะเดียวกันผู้บริโภคได้ประโยชน์จากการมีโอกาสเลือกสินค้าได้มากขึ้น การเจรจาทั้ง 2 ฝ่าย ต้องได้ประโยชน์ การจะแลกเปลี่ยนอะไรกัน ก็ต้องมีการศึกษา และคณะทำงานชุดของ ดร.ณรงค์ชัย ก็จะมีการศึกษา และต้องมีการวางตำแหน่งและความได้เปรียบทางยุทธศาสตร์ร่วมกัน หากญี่ปุ่นได้มาก แต่ไทยก็ได้ด้วย ก็ไม่น่าจะมีปัญหา

ยกตัวอย่างเช่น การค้าไร้กระดาษ ทำให้ต้นทุนลดลง สินค้าน่าร่อง ได้แก่ ผัก/ผลไม้ ดอกไม้ ที่ญี่ปุ่นรู้สึกว่าจะหากเปิดเสรีแล้ว ผัก/ผลไม้ ญี่ปุ่นจะได้รับผลกระทบ ไทยต้องจูงใจว่าผัก/ผลไม้ของ ญี่ปุ่นจะได้ประโยชน์อย่างไร การตกลงทั้งภาคเอกชนญี่ปุ่นและไทยถือเป็นเพื่อนคู่คิดกัน ส่วน ภาครัฐบาลก็ต้องพยายามช่วยผลักดันในลักษณะให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง หรือเรียกว่า People Center Agreement โดยสรุปภาพรวมยังไม่เป็นผลกระทบด้านลบ และไม่น่าที่จะไม่ทำ FTA กับ ญี่ปุ่น

ผู้ส่งออกผัก/ผลไม้ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าการส่งออกผัก/ผลไม้ ไปญี่ปุ่น ต้องต่อสู้มาก ไทยเสียเปรียบ ญี่ปุ่นอยู่แล้ว ถึงไทยสามารถส่งออกไปญี่ปุ่นได้ แต่ก็ถูกกวัดขั้นมากเช่นกัน

โอกาสและอุปสรรคต่อการเปิดเสรีสินค้าเกษตร: ข้าว มันสำปะหลัง ไข่ น้ำตาล

โดย ดร. วิโรจน์ ณ ระนอง สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ดร. วิโรจน์ ได้นำเสนอข้อพิจารณาว่า แม้ว่า FTA จะเป็นข้อตกลงของสองประเทศ แต่ FTA ก็ไม่ใช่เรื่องของสองประเทศเท่านั้น เพราะคู่เจรจาต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อคู่ค้ารายอื่นด้วย เนื่องจากข้อตกลงที่ทำกับประเทศหนึ่งเป็นตัวอย่างที่ประเทศอื่นอาจเรียกร้องตาม ซึ่งอาจทำให้ในที่สุดแล้วมีผลกระทบมากกว่า 2 ประเทศที่ทำ FTA กันก็ได้ โดยมีความเห็นว่าการทำ FTA มี ข้อจำกัดที่สำคัญ คือ การที่แต่ละ FTA มีประเทศคู่สัญญาเพียงสองประเทศ ทำให้ FTA มีแนวโน้มที่ เป็นการแลกเปลี่ยนประโยชน์ของ 2 ประเทศโดยตรงมากกว่ากรณีที่เป็นการเจรจาแบบพหุภาคี และในการแลกเปลี่ยนนั้น คนที่ได้ประโยชน์กับคนที่เสียประโยชน์จาก FTA มักไม่ใช่กลุ่มเดียวกัน และโดยทั่วไปแล้ว ไม่มีกระบวนการที่ให้ผู้ได้ประโยชน์ชดเชยผู้เสียประโยชน์ ดังนั้นเศรษฐกิจการเมือง จึงมีความสำคัญ ขณะเดียวกัน หากไม่มี FTA เกิดขึ้นในเร็วๆ นี้ ก็มีโอกาสมากที่การเจรจาพหุภาคี ในเวทีต่างๆ จะส่งผลในแนวทางที่คล้ายคลึงกับผลที่เกิดจาก FTA (แม้ว่าอาจจะช้ากว่าและอาจมี ผลกระทบน้อยกว่าก็ตาม)

เนื่องจากต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรของญี่ปุ่นสูงมาก จึงน่าจะเป็นโอกาสในการเปิดตลาด ของไทย อย่างไรก็ตาม การเปิดตลาดสินค้าเกษตรในญี่ปุ่นต้องเผชิญกับอุปสรรคในเรื่องความเข้มงวด ด้านคุณภาพ รวมทั้งเกษตรกรญี่ปุ่นรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งในระบบสหกรณ์ โดยได้รับความ ช่วยเหลือจากรัฐบาลค่อนข้างมาก นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยที่เป็นทั้งโอกาสและอุปสรรค ได้แก่ จำนวน เกษตรกรญี่ปุ่นมีน้อย และมีแนวโน้มลดลง ทำให้ความสามารถในการผลิตลดลง ผลิตได้ไม่เพียงพอ กับความต้องการบริโภคภายในประเทศ ขณะเดียวกันประชากรของญี่ปุ่นมีรายได้สูง และการ กระจายรายได้ดี มีความยินดีในการจ่ายสินค้าได้ในราคาสูงสำหรับสินค้าที่เห็นว่าสำคัญ (ทั้งในเชิง

คุณภาพและวัฒนธรรม) ซึ่งหากพิจารณาในรายสินค้า โดยเฉพาะสินค้าอ่อนไหว 4 รายการของ ญีปุ่น มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

ข้าว เป็นสินค้าที่มีความอ่อนไหวมากเป็นพิเศษสำหรับญี่ปุ่น แต่ญี่ปุ่นก็นำเข้าข้าวจากไทย ไปใช้ในอุตสาหกรรม ไม่ได้เพื่อการบริโภค เนื่องจากเป็นข้าวคนละพันธุ์กัน ไทยไม่ได้เชี่ยวชาญ ในการผลิตข้าวประเภทเดียวกับที่ชาวญี่ปุ่นบริโภค (ข้าว Japonica) และถึงแม้ว่าญี่ปุ่นมีความ ต้องการใช้ข้าว Indica ในอุตสาหกรรม แต่มีโอกาสน้อยมากที่ความต้องการจะขยายตัวมากใน อนาคตด้วยเหตุผลด้านราคา

ไก่เนื้อ ญี่ปุ่นผลิตไก่เนื้อเองเป็นจำนวนมาก แต่ค่อยๆ ลดลง ในขณะที่ปริมาณนำเข้าไก่เนื้อ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และจากการที่ไก่ไทยอยู่ในสถานะที่ค่อนข้างได้เปรียบ ฝ่ายญี่ปุ่นจึงอาจมีความกังวล ในการให้สิทธิพิเศษเพิ่มเติมกับไก่ไทย อีกทั้งต้องคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อจีน ซึ่งเป็นตลาดใหญ่ ของญี่ปุ่นด้วย (หรือแม้กระทั่งสหรัฐและบราซิล) และหากให้สิทธิพิเศษกับทั้งไก่ไทยและจีน อาจมี ผลกระทบกับผู้เลี้ยงในญี่ปุ่น ดังนั้น โอกาสที่ไก่ไทยจะได้สิทธิพิเศษมากๆ จาก FTA จึงค่อนข้าง จำกัด

แป้งมันสำปะหลัง การผลิตแป้งมันสำปะหลังของไทยมีปริมาณไม่มากนักเมื่อเทียบกับมัน เส้น/มันอัดเม็ด แต่เป็นกิจกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงกว่า และน่าจะมีโอกาสมากกว่า เพราะญี่ปุ่นไม่ได้ ผลิตแป้งมันสำปะหลังเองเลย ประกอบกับสามารถใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมต่างๆ จึงไม่มี ปัญหาเรื่องพันธุ์ที่ไม่ได้รับความนิยมนเหมือนข้าว ขณะที่คู่แข่งในภูมิภาคนี้ คือ อินโดนีเซีย ซึ่ง อาจจะไม่สำคัญสำหรับญี่ปุ่นเท่ากับจีน อย่างไรก็ตามเนื่องจากแป้งชนิดต่างๆ ทดแทนกันได้ในระดับ หนึ่ง ญี่ปุ่นจึงอาจจะคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อผู้ผลิตแป้งข้าวโพดภายในประเทศ (หรือประเทศ ส่งออกอื่น เช่น จีน)

น้ำตาล มีความสำคัญและได้รับการปกป้องจากฝ่ายญี่ปุ่นไม่แพ้ข้าว (แต่ระยะหลังถูกกดดัน จาก WTO มากขึ้น) ญี่ปุ่นมีการนำเข้าน้ำตาลทรายดิบเป็นหลัก (มากกว่าสองเท่าของที่ผลิตเอง ส่วน ใหญ่นำเข้าจากไทยและออสเตรเลีย) ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีนักธุรกิจญี่ปุ่นมาศึกษาสู่ทางการลงทุน/ร่วม ลงทุนในไทยหลายราย แต่ยังไม่ค่อยลงตัว ซึ่งหากญี่ปุ่นเปิดตลาดน้ำตาลทรายขาวให้ไทย (ซึ่งมี โอกาสไม่มากนัก) ก็มีแนวโน้มว่าธุรกิจเหล่านี้จะมามาลงทุนอย่างจริงจัง และเป็นผู้ทำตลาดใน ญี่ปุ่นเอง อย่างไรก็ตาม ธุรกิจไทยคงได้รับผลประโยชน์โดยตรงน้อย แต่ถ้าไทยได้สิทธิพิเศษเหนือ ออสเตรเลีย เกษตรกรไทยก็น่าจะได้ประโยชน์พอสมควร

โดยสรุปการศึกษาในส่วนของ การเปิดเสรีสินค้าเกษตร พบว่า แม้ว่าญี่ปุ่นจะสนใจขยาย การส่งออกและธุรกิจในประเทศไทย แต่ความเต็มใจที่รัฐบาลญี่ปุ่นจะนำการเปิดตลาดภาคเกษตรมา แลกกับผลประโยชน์ด้านอื่นนั้น มีไม่มากนัก ประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะได้ประโยชน์ถ้าญี่ปุ่น ยินยอมเปิดตลาดสินค้าเกษตรเหล่านี้ แต่ด้วยข้อจำกัดต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว ผลของการเปิดตลาด อาจจะไม่มากเท่าที่หลายฝ่ายคาดหวัง ในที่สุดเงื่อนไขทางการเมืองภายในประเทศของญี่ปุ่น จะทำ ให้การเปิดตลาดสินค้าเกษตรของญี่ปุ่นมีขอบเขตที่ค่อนข้างจำกัด และไม่ต่างจากผลการเจรจาพหุ ภาติใน WTO มากนัก

ผลกระทบของการรวมสินค้าเกษตรไว้ในข้อตกลง FTA ไทย-ญี่ปุ่น¹

โดย *Mr. Nobuhiro Suzuki* อาจารย์ประจำคณะเกษตรและเศรษฐศาสตร์ทรัพยากร มหาวิทยาลัย *Kyushu* ประเทศญี่ปุ่น

นายชูซุกิ ได้กล่าวถึงความสำคัญในการทำ FTA ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นว่า ความร่วมมือกัน ภายในภูมิภาคทั้ง NAFTA (North American Free Trade Agreement) และ EU (European Union) เป็นตัวแรงให้เกิดการขยายตัวของภูมิภาคทั้งในแนวกว้างและลึก ประเทศในเอเชียควรพิจารณา ความเป็นไปได้ในการจัดตั้ง Asian Union (AU) เพื่อหลีกเลี่ยงการแยกตัวทางเศรษฐกิจและการเมือง จากโลก และสร้างอำนาจต่อรองกับยุโรปและสหรัฐอเมริกา ขั้นตอนในการทำ FTA ระหว่างไทย และญี่ปุ่นมีความสำคัญมากในการก่อตั้ง AU เนื่องจากประเทศไทยและญี่ปุ่นเป็นประเทศสำคัญใน เอเชีย และประเทศไทยก็ได้มีการทำ FTA กับประเทศจีนและอินเดียแล้ว

การบรรเทาผลกระทบจากการทำ FTAs ในอีกมุมหนึ่งควรมีการตระหนักว่าลักษณะสำคัญ ของการทำ FTAs คือ การเลือกปฏิบัติ โดยประเทศสมาชิกเท่านั้นที่จะได้ประโยชน์ ส่วนประเทศที่ เหลือต้องได้รับผลกระทบ โดยสวัสดิการทางเศรษฐกิจลดลง เช่น NAFTA ก็เพิ่มปริมาณการค้า ภายใน 3 ประเทศที่เป็นสมาชิก ซึ่งจะกระทบกับประเทศนอกกลุ่มสมาชิก การทำ FTA ไทย-ญี่ปุ่น ทำให้ประเทศอื่นๆ เสียประโยชน์ โดยไทยและญี่ปุ่นได้ประโยชน์ เพราะฉะนั้น จึงควรหาทางที่จะ ลดผลกระทบของการทำ FTA ไทย-ญี่ปุ่น ต่อเศรษฐกิจโลก

จากการทำ simulation โดยใช้ GTAP Model พบว่าการยกเว้นรายการที่เป็นสินค้าอ่อนไหว (Sensitive List) สำหรับญี่ปุ่น เช่น ข้าว น้ำตาล และไก่ แม้ว่าจะทำให้ไทยได้ประโยชน์ลดลง แต่ก็ ทำให้ประเทศอื่นๆ ในโลกลดความสูญเสียลงด้วย เนื่องจากอัตราภาษีศุลกากร และมาตรการ สนับสนุนอื่นๆ สำหรับ Sensitive List อยู่ในระดับสูงมาก การกำจัดประเด็นเหล่านี้สำหรับประเทศ

¹ เป็นความเห็นส่วนตัวของผู้เขียน ไม่ได้สะท้อนความเห็นของรัฐบาลญี่ปุ่น

ไทยจึงส่งผลกระทบต่อประเทศนอกกลุ่มสมาชิกในระดับสูง ดังนั้นวิธีการที่จะลดผลกระทบด้านลบต่อประเทศอื่นๆในโลก น่าจะมีการยกเว้น Sensitive List ออกจากข้อตกลง FTA ไทย-ญี่ปุ่น หรือวิธีที่ดีที่สุดก็คือการทยอยเปิด²

รายการสินค้าเกษตรที่สามารถรวมเข้าไปในการเจรจา FTA ไทย-ญี่ปุ่น โครงสร้างภาษีในญี่ปุ่น อัตราภาษีเฉลี่ยสำหรับอาหารอยู่ที่ 12% ต่ำกว่าอัตราภาษีของไทยซึ่งอยู่ที่ 35% และสหภาพยุโรป (EU) ซึ่งอยู่ที่ 20% สินค้าเกษตรญี่ปุ่นมีอัตราภาษีค่อนข้างสูง เช่น ข้าว (ประมาณ 490%) เนย (330%) นมผง (200%) แต่จำนวนของรายการที่มีอัตราภาษีศุลกากรสูงมีจำกัด หรือมีเพียง 10% ของรายการทั้งหมด เท่านั้น และอัตราภาษีสำหรับรายการอื่นๆ ค่อนข้างต่ำกว่า ตัวอย่างเช่น อัตราภาษีศุลกากรของรายการผักส่วนใหญ่อยู่ที่ประมาณ 3% ดังนั้น จึงเป็นการยากสำหรับญี่ปุ่นที่จะรวมสินค้าเกษตรไว้ใน FTAs การคงอัตราภาษีศุลกากรในระดับสูงสำหรับรายการสินค้าที่ Sensitive และลดอัตราภาษีสำหรับรายการสินค้าอื่นๆ

การคงรายการสินค้า Sensitive ให้มีอัตราภาษีอยู่ในระดับสูง เป็นสินค้าที่ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่เป็นความมั่นคงของชาติญี่ปุ่น ตัวอย่างเช่น ข้าวถูกพิจารณาว่าเป็นหนึ่งในอาหารขั้นพื้นฐานในญี่ปุ่นและประเทศอื่นๆในเอเชีย คล้ายกับนมในประเทศตะวันตก ทั้งนี้ ข้าว แป้งมันสำปะหลัง ไข่ และน้ำตาล เป็นรายการที่มีประเด็นโต้แย้งระหว่างไทยและญี่ปุ่น

ราคาข้าว (เมล็ดขาวและสีแล้ว) ของไทยอยู่ที่ 28 เยน ต่อ กิโลกรัม ขณะที่ข้าว (เมล็ดสั้นและไม่สี) ของญี่ปุ่น อยู่ที่ 271 เยน ต่อ กิโลกรัม ราคาข้าวญี่ปุ่นสูงกว่าราคาข้าวไทย 10 เท่า อัตราภาษีศุลกากรของญี่ปุ่นสำหรับข้าวอยู่ที่ประมาณ 490%

ราคาไข่ (น่องถอดกระดูก แช่แข็ง) ของไทย อยู่ที่ 237 เยนต่อกิโลกรัม และราคาน่องไข่ของญี่ปุ่น อยู่ที่ 650 เยนต่อกิโลกรัม ราคาไข่ของญี่ปุ่นสูงกว่าไทย 3 เท่า อัตราภาษีศุลกากรสำหรับไข่เนื้อของญี่ปุ่นอยู่ที่ 11.9%

ราคามันสำปะหลังของไทยอยู่ที่ 23 เยนต่อกิโลกรัม และราคามันฝรั่งและมันฝรั่งหวานของญี่ปุ่นอยู่ที่ 108 และ 139 เยนต่อกิโลกรัม ตามลำดับ ราคาแป้งมันสำปะหลังของญี่ปุ่นสูงกว่าไทย 5

² ในทางตรงกันข้าม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า Sensitive List จะเพิ่ม Economic Welfare สำหรับญี่ปุ่น เนื่องจากการค้าสินค้าเกษตรในตลาดโลกมีกฎระเบียบเข้มงวด การอุดหนุนการส่งออก หรือการตั้งกำแพงภาษีนำเข้าเป็นการบิดเบือนราคาสินค้าอาหารในตลาดโลก ดังนั้น การจำกัดกำแพงภาษี และการอุดหนุนจะมีผลต่อระดับราคาสินค้าระหว่างประเทศอย่างมาก โดยเฉพาะประเทศที่มีปริมาณการค้ามาก หมายถึงว่าประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับจะน้อยกว่าการสูญเสียรายรับจากภาษีสำหรับรัฐบาลญี่ปุ่น

เท่า อัตราภาษีของแป้งมันสำปะหลังของญี่ปุ่น (ในโคเวตา) อยู่ที่ 25% และนอกโคเวตา อยู่ที่ 119 เยน ต่อกิโลกรัม

ราคาน้ำตาลดิบในไทยอยู่ที่ 29 เยนต่อกิโลกรัม ขณะที่ในญี่ปุ่นอยู่ที่ 263 เยนต่อกิโลกรัม ราคาน้ำตาลในญี่ปุ่นสูงกว่าไทย 9 เท่า อัตราภาษีศุลกากรของญี่ปุ่นสำหรับน้ำตาลดิบอยู่ที่ 71.8 เยนต่อกิโลกรัม

ญี่ปุ่นพยายามที่จะปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในสินค้าเกษตร มาตรการสนับสนุนยังคงจำเป็นเพื่อรักษาสินค้าเกษตรในหลายวัตถุประสงค์ เช่น ความมั่นคงด้านอาหารระดับชาติ และการรักษาความเป็นชุมชนชนบท เป็นต้น

รายการสินค้า Sensitive 4 รายการของญี่ปุ่นเป็นรายการที่สำคัญที่สุดสำหรับการส่งออกของไทย จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการผลักดันให้ญี่ปุ่นเปิดตลาดสินค้าเหล่านั้น เป็นไปไม่ได้ นอกจากว่าจะทยอยลดภาษีภายในเวลา 30 ปี อย่างไรก็ตาม ก็เป็นการยากสำหรับญี่ปุ่นที่จะรวมสินค้า 4 รายการนี้ไว้ในความตกลง เพราะรายการเหล่านี้เป็นสินค้าส่งออกสำคัญของไทย ดังนั้นจึงควรมีการประนีประนอมกัน ตัวอย่างที่ดีคือ FTA ญี่ปุ่น-เม็กซิโก ญี่ปุ่นเสนอให้มีการลดภาษีทันทีประมาณ 90% ของรายการที่เม็กซิโกขอ มากกว่ารายการที่เป็น Sensitive ส่วนใหญ่ นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังเสนอลดภาษีในโคเวตาของสินค้า Sensitive บางรายการสำหรับเม็กซิโก ตัวอย่างเช่น เม็กซิโกสามารถส่งออกเนื้อหมูถึง 80,000 ตัน ในอัตรา 50% ของภาษีดั้งเดิมที่มีการจัดเก็บในประเทศอื่น ขณะเดียวกันเม็กซิโกสามารถส่งออกเนื้อหมู เนื้อวัว และสับถึง 10 ตัน โดยไม่ต้องเสียภาษี ถึงแม้ว่าจำนวน 10 ตันน้อยมาก แต่ก็ยังเป็นข้อเสนอเบื้องต้นจากญี่ปุ่นสำหรับเวลาที่ เป็นอยู่และมีความเป็นไปได้ที่จะลดโควต้าภาษีสำหรับรายการสินค้าเหล่านี้ในปีต่อมา

เกาหลีก็มีการยกเว้นสินค้าข้าวและรายการสินค้าอื่นๆหลายรายการในการทำ FTA ระหว่างเกาหลีและซิติ และเช่นเดียวกัน สหรัฐฯก็มีการยกเว้นน้ำตาล และผลิตภัณฑ์นมในการทำ FTA ระหว่างออสเตรเลียและสหรัฐฯ นอกจากนี้กรอบข้อตกลงของ WTO ใหม่ที่จะมาถึงซึ่งว่าแต่ละประเทศสามารถยกเว้นสินค้า Sensitive บางรายการจากข้อผูกพันในการลดภาษี

ดังนั้น วิธีการที่เป็นไปได้สำหรับประเทศไทยและญี่ปุ่นคือการหาข้อปฏิบัติที่เป็นไปได้ รายการต่อรายการ แทนที่จะยกเว้นหรือไม่ยกเว้นทั้งหมด

จัดตั้งกองทุนเพื่อลดผลกระทบจากการทำ FTA ไทย-ญี่ปุ่น อุตสาหกรรมบาง อุตสาหกรรม เช่น บริษัทรถยนต์ของญี่ปุ่นจะได้รับผลประโยชน์มากจากการทำ FTA ไทย-ญี่ปุ่น ขณะที่บริษัทรถยนต์บางบริษัทอาจจะล้มละลายในประเทศไทย เพื่อการกระจายความเป็นธรรม จึง ควรให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ของนโยบายทางเศรษฐกิจด้านใดด้านหนึ่ง ควรมีการจัดตั้ง กองทุนเพื่อชดเชยผลกระทบ หากพิจารณาในสินค้าเกษตร ประสบการณ์ในสหภาพยุโรปอาจจะ ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น ถึงแม้ว่าผลิตภาพการผลิตของสินค้าเกษตรในกรีซ และ อิตาลีตอนใต้ ต่ำมากเมื่อเทียบกับสหราชอาณาจักร และเยอรมนี แต่สินค้าเกษตรในกรีซ และอิตาลี ตอนใต้ยังคงรอดได้ เนื่องจากเกษตรกรสามารถจัดหาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูงที่หลากหลายให้กับ ประชากรในท้องถิ่นที่ชอบอาหารท้องถิ่น เหตุผลอื่นๆ คือ นโยบายเกษตรร่วม (Common Agricultural Policy) ได้ให้การอุดหนุนเกษตรกรที่ด้อยโอกาส ไม่เพียงแต่ภาคเกษตรเท่านั้น แต่ ภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ การหาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกองทุนในการทำ FTA ระหว่างไทยและ ญี่ปุ่น (และใน Asian Union ในอนาคต) โดยแหล่งเงินมาจากทั้งสองประเทศจะส่งผลให้เกิดการ กระจายผลประโยชน์ของการทำ FTA ทั้ง 2 ประเทศ

สำหรับประเด็นอื่นๆ เกี่ยวกับการอุดหนุนการส่งออกใน FTA เม็กซิโกไม่พอใจสหรัฐฯ ในการทุ่มตลาดการส่งออกข้าวโพดไปยังเม็กซิโกใน NAFTA ภาษีศุลกากรในการนำเข้าข้าวโพด ของเม็กซิโกจะหมดไปในเร็วๆ นี้ แต่เบื้องหลังการอุดหนุนการส่งออกของสหรัฐฯ จะยังคงมีอยู่ และคงไม่เปลี่ยนแปลงไปตลอด การปฏิบัติโดยทั่วไปของการอุดหนุนการส่งออกคือการสูญเสียเมื่อ เปรียบเทียบกับการลดภาษีการนำเข้าใน FTA ไทยกำลังใช้การอุดหนุนการส่งออกเพื่อส่งเสริมการ ส่งออกสินค้าเกษตรบางรายการ ซึ่งเป็นประเด็นที่จะต้องคำนึงถึง

เกษตรกรของไทยสามารถทำงานในญี่ปุ่นได้หรือไม่ จำนวนเกษตรกรในวัยหนุ่มสาว ของญี่ปุ่นลดลงอย่างรวดเร็ว และญี่ปุ่นก็ต้องการคนงานด้านการเกษตรเพื่อผลิตอาหารในญี่ปุ่น ดังนั้นเกษตรกรชาวญี่ปุ่นบางกลุ่มจะยินดีหากมีคนงานต่างชาติทำงานร่วมกับเขา แม้ว่าในปัจจุบัน ได้มีคนงานต่างชาติทำงานอยู่กับฟาร์มของญี่ปุ่นแล้วก็ตาม แต่ก็เป็นการทำแบบผิดกฎหมาย ถ้ามี การอนุญาตให้คนงานต่างชาติอยู่อย่างถูกกฎหมาย อาจจะช่วยเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรญี่ปุ่น

โดยสรุป ประเทศในเอเชียควรตระหนักว่า NAFTA และ EU เป็นตัวเร่งให้มีการขยาย ความร่วมมือระหว่างภูมิภาคและเชิงลึกมากขึ้น ขณะที่การรวมกลุ่มในภูมิภาคเป็นอันตรายต่อ Welfare ทางเศรษฐกิจของโลก ประเทศในเอเชียควรพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้ง AU เพื่อ หลีกเลี่ยงการแยกตัวทางเศรษฐกิจและการเมืองในระดับโลก และการสร้างอำนาจต่อรองระหว่าง ยุโรปและสหรัฐอเมริกา เพื่อลดผลกระทบประเทศนอกกลุ่มสมาชิก

ผลการศึกษานี้ ชี้ให้เห็นว่าภาคเกษตรของญี่ปุ่นเป็นอุปสรรคในการทำ FTA ในความเป็นจริงแล้วช่องว่างของ Productivity ของสินค้าเกษตรในเอเชียต่างกันมาก ตัวอย่างเช่น ต้นทุนของผลผลิตข้าวในประเทศไทยอยู่ที่ประมาณ 1 ใน 10 ของต้นทุนของญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม มีทางที่จะรวมสินค้าเกษตรเข้าไปใน FTA อัตราภาษีศุลกากรเฉลี่ยของญี่ปุ่นสำหรับอาหารอยู่ที่ 12% ต่ำกว่าไทยมาก ญี่ปุ่นมีอัตราภาษีสำหรับสินค้าเกษตรสูงมาก แต่จำนวนรายการสินค้าที่มีภาษีอยู่ในระดับสูงกว่ามีจำกัด หรือประมาณ 10% ของสินค้าทั้งหมด และอัตราภาษีศุลกากรสำหรับรายการอื่นๆค่อนข้างต่ำ ดังนั้น จึงไม่ยากสำหรับญี่ปุ่นที่จะรวมจำนวนสินค้าเกษตรเข้าไปในการเจรจา FTA และคงอัตราภาษีระดับสูงสำหรับรายการสินค้าที่ Sensitive โดยลดอัตราภาษีรายการอื่นๆ ที่เป็นรายการส่วนใหญ่ไว้ในระดับต่ำ

รายการสินค้าที่ Sensitive สำหรับความมั่นคงระดับชาติของญี่ปุ่น เป็นรายการสินค้าที่ญี่ปุ่นไม่เคยสามารถนำมารวมอยู่ในเรื่องของการลดภาษีได้เลย ดังนั้น การจะผลักดันให้ญี่ปุ่นเปิดตลาดสินค้าเหล่านั้น ไม่น่าจะเป็นไปได้ในความเป็นจริง แต่ขณะเดียวกันรายการสินค้าเหล่านั้นก็เป็นรายการสินค้าส่งออกสำคัญของไทย จึงเป็นการยากที่ญี่ปุ่นจะยกเว้นรายการสินค้าเหล่านั้นในการทำความตกลง FTA กับไทย โอกาสที่เป็นไปได้คือ น่าจะมีการประนีประนอม โดยการทยอยลดภาษีประมาณ 90% ของรายการสินค้าทั้งหมด เช่นเดียวกับที่ญี่ปุ่นทำ FTA กับเม็กซิโก หากไม่มีการประนีประนอมในรายการสินค้าที่เป็น Sensitive list แล้ว กระบวนการของการเจรจาต่อรองจะสร้างความเสียหายอย่างมาก สำหรับบางอุตสาหกรรม เช่น รถยนต์ที่จะได้ประโยชน์อย่างมากจากการทำ FTA ในญี่ปุ่น ขณะที่เป็ผลเสียบกับบริษัทรถยนต์ในไทย ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อกระจายความเป็นธรรม และลดผลกระทบ/ชดเชยให้กับผู้ที่เสียประโยชน์ โดยที่เงินกองทุนควรจะมาจากทั้ง 2 ฝ่าย โดยฝ่ายที่ได้ประโยชน์จากการทำ FTA ก็ควรกระจายประโยชน์ให้กับฝ่ายที่เสีย

โดยสรุป ก็คือ Mr. Suzuki มีข้อเสนอจากผลการศึกษานี้ 3 ประเด็น คือ 1) ยกเลิกและทยอยลดภาษีศุลกากรโดยทันทีสำหรับสินค้าประมาณร้อยละ 90 ของรายการทั้งหมดแบบที่ทำใน Japan-Mexico FTA 2) ยกเว้นรายการที่เป็น Sensitive List ซึ่งก็คือ ข้าว มันสำปะหลัง ไข่ และน้ำตาล ซึ่งเป็นรายการที่สำคัญของไทย และเสนอให้ใช้มาตรการ โควตาภาษีฯ (Lower-Tariff Quota) ซึ่งมีอัตราประมาณครึ่งหนึ่งของอัตราที่ใช้ทั่วไป 3) ให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อบรรเทา/แก้ไขผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบ (ด้านลบ)

ถาม-ตอบ จากผู้เข้าร่วมสัมมนา

ดร. วีระชัย จากกระทรวงต่างประเทศ ถามประเด็นที่ว่าในรายงานของ Mr. Suzuki ที่เสนอว่าหากไม่มีการประนีประนอมระหว่างไทย และญี่ปุ่น แล้วจะทำให้เกิดความเสียหายมาก นั้น ไม่ทราบว่

หมายถึงอะไร และหากเสนอให้มีการประนีประนอม จะต้องประนีประนอม อย่างไร เนื่องจาก การเจรจาในปัจจุบันก็มีการประนีประนอมกันอยู่แล้ว

Mr. Suzuki ให้ตัดประโยคดังกล่าวในรายงานออกเนื่องจากเป็นความเห็นส่วนตัว และการที่จะประนีประนอมอย่างไรก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะให้คำตอบได้ นอกจากนี้ Mr. Suzuki ก็ได้ตอบคำถามในประเด็นเรื่องเกษตรกรญี่ปุ่นที่ได้รับการอุดหนุน/คุ้มครองจากรัฐบาลมาก ก็เนื่องจากยังคงได้รับการสนับสนุนจากนักการเมือง โดยกฎหมายเลือกตั้งกำหนดจำนวนเกษตรกรญี่ปุ่นที่ลงทะเบียนเสียงเลือกนักการเมืองเข้าไปนั่งในสภา 1 คน ใช้จำนวนเสียงน้อยกว่าเกณฑ์ปกติ นั่นหมายความว่า ให้ความสำคัญกับภาคเกษตร

เสวนาโอกาสและอุปสรรคของการเปิดเสรีภาคบริการ: ด้านสุขภาพ

โดย นายแพทย์ สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ

นายแพทย์ สุวิทย์ นำเสนอผลการศึกษาในหัวข้อบริการด้านสุขภาพ และการค้าระหว่างประเทศ โดยชี้ให้เห็นอัตราการเพิ่มขึ้นของคนไข้ชาวต่างชาติ ที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง กล่าวคือ ในช่วงปี 2000-2001 อัตราการเพิ่มขึ้นของคนไข้ต่างชาติ อยู่ที่ร้อยละ 38 ในช่วงปี 2001-2002 อยู่ที่ร้อยละ 34 และในปี 2002-2003 อยู่ที่ร้อยละ 16 สำหรับคนไข้ต่างชาติมาจากประเทศในเอเชียตะวันออก (East Asia) ร้อยละ 42 และเป็นคนไข้ชาวญี่ปุ่นถึง 1 ใน 3

หากพิจารณาจำนวนแพทย์ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในช่วงปี 1994-2002 พบว่า จำนวนการสูญเสียแพทย์สุทธิ (แพทย์เข้าใหม่ ลบ แพทย์ที่ลาออก) มีความสัมพันธ์กับภาวะเศรษฐกิจ กล่าวคือ ในช่วงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 1998-2000 เปอร์เซ็นต์การสูญเสียแพทย์จากกระทรวงสาธารณสุขลดลงมากอย่างเห็นได้ชัด ขณะที่ในปี 2001 ที่เศรษฐกิจเริ่มฟื้น การไหลออกของแพทย์ก็เริ่มเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยในปี 2002 การไหลออกของแพทย์จากกระทรวงสาธารณสุขเริ่มอยู่ในระดับสูง ถึงร้อยละ 32 ซึ่งส่วนหนึ่งเนื่องจากตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมา มีคนไข้ต่างชาติมาใช้บริการในไทยเพิ่มมากขึ้น

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการไหลออกของแพทย์จากโรงพยาบาลรัฐไปสู่โรงพยาบาลเอกชน แตกต่างกันในกลุ่มของแพทย์เฉพาะทาง และแพทย์ทั่วไป แพทย์เฉพาะทางมีโอกาสมากกว่า โดยเฉพาะแพทย์เฉพาะทางในโรงพยาบาลรัฐอาจจะไม่มีงานมากเท่ากับโรงพยาบาลเอกชน และรายได้โรงพยาบาลเอกชนก็มีส่วนจูงใจมากกว่า ทั้งนี้ แพทย์ที่ทำงานในโรงพยาบาลเอกชนเต็มเวลา มีไม่ถึงร้อยละ 20 ของแพทย์ทั้งหมด แพทย์โรงพยาบาลเอกชนส่วนใหญ่ทำงาน Part-time ดังนั้น จึง

มีความต้องการแพทย์ของโรงพยาบาลเอกชนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะมีการไหลเข้าของคนไข้ต่างชาติ เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 13-16 ต่อปี

ข้อคิดเห็นเชิงนโยบายก็คือ การผลิตแพทย์เพิ่มขึ้น 10,000 คน ใน 5 ปีข้างหน้า การเพิ่มแรงจูงใจให้กับแพทย์ในเรื่องรายได้ และการนำเข้าแพทย์จากต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การนำเข้าแพทย์จากต่างประเทศ ในปัจจุบันมีการสอบเพื่อให้ได้ใบประกอบวิชาชีพแพทย์เป็นภาษาไทย ตั้งแต่ปี 1986 เป็นต้นมา ส่งผลให้จำนวนแพทย์ชาวต่างชาติที่สอบได้ลดลงมาก หรือในบางปีสอบไม่ได้เลย

มีข้อสังเกตว่า ในช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัวสูง งบประมาณด้านความมั่นคง และการชำระหนี้ลดลง แต่งบประมาณด้านสังคม ทั้งการศึกษาและสาธารณสุขเพิ่มขึ้น งบประมาณด้านสาธารณสุขเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 4.0 ของงบประมาณทั้งหมด ในปี 1981 เป็นร้อยละ 8.1 ในปี 2004 โดยรวมแล้วมีความเห็นว่าการที่จะผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางด้านบริการสุขภาพในภูมิภาค หรือ Medical Hub นั้น น่าจะทำได้โดยไม่กระทบกับโครงการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค

เสวนาโอกาสและอุปสรรคของการเปิดเสรีภาคบริการ: ด้านการลงทุน

โดย ดร. เตือนเด่น นิคมบริรักษ์ มุลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ดร. เตือนเด่น ได้นำเสนอกรอบแนวคิดเรื่องการเปิดเสรีภาคบริการ สรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ ภาคบริการมีส่วนถึงร้อยละ 52 ของ GDP รายการสำคัญของภาคบริการใน GDP ที่มีสัดส่วนสูงได้แก่ ธุรกิจค้าปลีก ค้าส่ง (ร้อยละ 15.36 ของ GDP) การคมนาคม ขนส่ง (ร้อยละ 7.81 ของ GDP) โรงแรมและภัตตาคาร (ร้อยละ 5.12 ของ GDP) ตามลำดับ และหากพิจารณาในดุลบัญชีเดินสะพัด ก็พบว่า ดุลบริการที่เกินดุลมากได้แก่ การท่องเที่ยว (ประมาณ 1.8 แสนล้านบาท) และการขนส่งผู้โดยสาร (8.5 หมื่นล้านบาท) ขณะที่ค่าธรรมเนียมนิโอบอนุญาต และลิขสิทธิ์/สิทธิบัตรขาดดุลสูง (5.2 หมื่นล้านบาท)

แนวคิดในการเปิดเสรีการค้าบริการในภาพรวม กล่าวถึงอุปสรรคในการแข่งขันสำหรับสินค้า คือ ภาษี ส่วนอุปสรรคในการแข่งขันสำหรับภาคบริการ คือ กฎ กติกา ของรัฐ ทั้งที่บังคับใช้โดยไม่เลือกปฏิบัติ หรือที่เรียกว่า MA เช่น กฎเกณฑ์การกำกับดูแล และที่เลือกปฏิบัติระหว่างผู้ให้บริการต่างชาติกับผู้ให้บริการไทย หรือ ที่เรียกว่า NT (National Treatment) เช่น สัดส่วนหุ้นส่วน

ต่างชาติ เป็นต้น การเปิดเสรีภาคบริการที่ผ่านมามีจะดำเนินการในลักษณะ unilateral โดยเน้นการลดอุปสรรคที่เป็น market access เช่น การแปรรูป การให้สัมปทาน และการออกใบอนุญาต เป็นต้น

หลักการในการเปิดเสรีแบบ NT ขึ้นอยู่กับว่าเปิดแค่ไหน เปิดแบบ Negative List หรือ Positive List ซึ่งในความเห็นส่วนตัวเห็นว่า ความแตกต่างของ Negative List และ Positive List น่าจะอยู่ที่หากมีรายการสินค้า หรือ บริการใหม่ๆ เกิดขึ้น โดยเฉพาะบริการทางการเงินใหม่ๆ หรือ e-commerce การใช้กรณี Positive List ก็น่าจะปกป้องได้มากกว่า หรือ หากเป็นกรณี Negative List ก็อาจจะมีเงื่อนไขที่ทำเป็น Safeguards ไว้ นอกจากนั้น ก็มีแนวคิดว่าจะต้องเปิดสาขาไหนจึงจะ win-win โดยคำนึงว่าผู้ใช้บริการ (ผู้บริโภค และผู้ประกอบการ) ไทยจะได้อะไรจากบริการของกลุ่มเจรจา และผู้ประกอบการ (รวมถึงแรงงาน) ของไทยจะได้อะไรจากการที่มีโอกาสเสนอบริการในตลาดของกลุ่มเจรจา และการเปิดตลาดจะเปิดแบบทวิภาคี ระดับภูมิภาค หรือ แบบ MFN

สำหรับภาคบริการใน Mode 3 ในปัจจุบันไทยเปิดแค่ไหนในทางกฎหมาย และเปิดแค่ไหนในทางปฏิบัติ สำหรับในทางกฎหมาย พ.ร.บ. ประกอบกิจการของคนต่างด้าว 2542 อนุญาตให้ต่างชาติเข้ามาประกอบกิจการในบัญชี 3 ก็ราย สาขาอะไรบ้าง Treaty of Amity เปิดให้ผู้ประกอบการอเมริกันมาแล้ว ตั้งแต่ปี 1966 โดยให้ชาวอเมริกันสามารถเข้ามาดำเนินการได้ในทุกสาขาบริการ ยกเว้น 6 สาขา ได้แก่ ขนส่ง สื่อสาร ธนาคาร fiduciary functions การค้าที่ดิน และการค้าสินค้าเกษตรพื้นเมือง ซึ่งสาขาทั้ง 6 ดังกล่าว จะต้องเปิดเสรีภายใต้ FTA ไทย-สหรัฐฯ เพียงใด โดยเฉพาะในสาขาการธนาคาร โทรคมนาคม และไปรษณีย์ด่วน

นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติ การใช้ nominee แพร่หลายแค่ไหนในแต่ละสาขาบริการ และในทางปฏิบัติผู้ประกอบการที่ต่างชาติมี controlling share มีจำนวนมากน้อยเพียงใด การที่บริษัทต่างชาติเข้ามาดำเนินการโดยผิดกฎหมาย แต่ยอมเสียค่าปรับ มีในสาขาใดบ้าง เช่น ไปรษณีย์ด่วน ทั้งนี้ หลักการสำคัญของการเปิด Mode 3 ก็คือ หากมีการเปิดตลาดให้กับสหรัฐฯ อยู่แล้ว หรือจะเปิดให้กับสหรัฐฯ ในอนาคตภายใต้ FTA ไทย-สหรัฐฯ ก็ควรที่จะเปิดให้คู่แข่งรายอื่น โดยเฉพาะรายใหญ่ที่สามารถคานอำนาจผูกขาดในตลาดไทยได้

ในกรณีการทำ FTA กับญี่ปุ่น ต้องคำนึงถึงว่าผู้ใช้บริการไทยจะได้ประโยชน์จากการแข่งขันจากผู้ประกอบการญี่ปุ่นเพียงใด สำหรับธุรกิจบริการที่ญี่ปุ่นขอเปิด ได้แก่ โทรคมนาคมและสารสนเทศ การธนาคาร การขนส่งทางเรือ ค้าปลีก โฆษณา ที่ปรึกษา การก่อสร้าง และการศึกษา ฯลฯ หากพิจารณาต้นทุนและราคาของบริการใน Mode 3 ถ้าไม่มีการเปิดตลาด หรือไม่มีการแข่งขันเกิดขึ้น ต้นทุนและราคาจะสูง โดยเฉพาะในหมวดของโทรคมนาคม และการธนาคาร ดังนั้น การ

ยอมให้ต่างชาติเข้ามา ดันทุน และราคาจะลดลง การเปิดบริการโทรคมนาคม และการธนาคาร จึง น่าจะเป็นประโยชน์กับไทย

ในขณะเดียวกัน หากพิจารณาว่าผู้ประกอบการไทยจะได้ประโยชน์จากการให้บริการในประเทศญี่ปุ่นเพียงใด โดยเฉพาะในธุรกิจที่ไทยขอไป ได้แก่ บริการด้านการแพทย์ โรงพยาบาล การบริการด้านสุขภาพและสปา ธุรกิจด้านการก่อสร้าง โรงเรียนสอนทำอาหาร ก็ต้องพิจารณาว่า ไทยมีความพร้อมด้านบุคลากรเพียงใด (Mode 4) เช่น ผู้จัดการด้านธุรกิจสปา และพนักงานสปา เป็นต้น นอกจากนี้ การเปิดบริการสาขาวิชาชีพ ที่ทางไทยขอไป เช่น ผู้ช่วยงานบ้าน ผู้ดูแลผู้สูงอายุ พ่อครัว/แม่ครัว หมอนวดแผนโบราณและสปา ช่างซ่อมรถ ช่างทำผม ช่างเสริมความงาม ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ฯลฯ ให้ยอมรับคุณสมบัติ และประสบการณ์พนักงานสปาจากประเทศไทย ได้มีการควบคุมมาตรฐานธุรกิจสปา และธุรกิจนวดแผนโบราณที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลดีแล้วหรือยัง (ทั้งสถานที่บริการ และพนักงาน)

โดยสรุป งานศึกษานี้ ได้เสนอยุทธศาสตร์ในการเจรจา 4 ประเด็น ได้แก่

1. ถ้าเปิด หรือจะต้องเปิดให้ยักษ์ใหญ่อเมริกาอยู่แล้ว ก็เปิดให้ญี่ปุ่นด้วย
2. ถ้าเปิดในทางปฏิบัติแต่ปิดในทางกฎหมาย ก็ควรจะให้เปิดให้เป็นทางการเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางด้านสาขาบริการ หรือการผลิตอื่นๆ
3. ที่ยังไม่เปิดให้พิจารณาผลประโยชน์ที่จะตกแก่ผู้ใช้บริการภายในประเทศเป็นหลัก มิใช่ผู้ประกอบการ
4. ทำการบ้านก่อนที่จะมีการเปิดเสรีเพื่อที่จะสามารถคัดดวงผลประโยชน์จากการเปิดเสรี ได้มากที่สุด

การเปิดเสรีการลงทุนและการค้าบริการ

โดย *Mr. Atsuo Kuroda* จาก *JETRO* ในประเทศไทย

Mr. Kuroda นำเสนอ 3 หัวข้อหลัก คือ 1) สถานะของธุรกิจญี่ปุ่นในไทยในปัจจุบัน 1) การลงทุนของต่างชาติในไทยเปรียบเทียบกับจีน และ 3) การเปิดเสรีการลงทุนและการค้าบริการ ดังนี้

1) สถานะของธุรกิจญี่ปุ่นในไทยในปัจจุบัน จำนวนสมาชิกของหอการค้าญี่ปุ่นในไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก จำนวน 349 ราย ในปี 1980 เป็นจำนวน 1,223 ราย ในเดือนสิงหาคม 2004 แม้แต่ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจจำนวนสมาชิกยังมากถึง 1,141 ราย จำนวนสมาชิกหอการค้าของญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ มากเป็นลำดับแรกเมื่อเทียบกับในประเทศต่างๆ และเทียบกับจำนวนสมาชิกของหอการค้าต่างชาติอื่นๆในกรุงเทพฯ

ทั้งนี้ ญี่ปุ่นมีการลงทุนในประเทศไทยเป็นส่วนถึง 40-50% ของการลงทุนโดยตรงทั้งหมด การลงทุนของญี่ปุ่นในไทยเป็นการสร้างงาน ทำให้เกิดการจ้างงานจำนวนมาก โดยจำนวนของลูกจ้างในบริษัทที่เป็นสมาชิกหอการค้าญี่ปุ่น ในเดือนมิถุนายน 2003 มีทั้งสิ้น 390,200 คน ซึ่งบริษัทสมาชิกอยู่ในสาขาการผลิต 591 บริษัท มีการจ้างงาน 289,000 คน มีข้อสังเกตว่าอย่างน้อยบริษัทญี่ปุ่น 6,226 บริษัทที่อยู่ในประเทศไทย มีการจ้างงานประมาณ 1.4 ล้านคน ผู้ผลิตรถมากกว่า 90% สำหรับรถที่ขายในประเทศ และตลาดส่งออก เป็นบริษัทญี่ปุ่น โดยรถยนต์ที่ขายในประเทศมากเป็นอันดับแรกในไทย ได้แก่ รถยนต์ยี่ห้อโตโยต้า ส่วนรถยนต์ที่ส่งออกซึ่งเป็นบริษัทของญี่ปุ่นที่ส่งออกรมากเป็นอันดับแรก คือ รถยนต์มิตซูบิชิ

2) การลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นใน ASEAN-5 มีปริมาณใกล้เคียงกับการลงทุนในจีน หากพิจารณาเป็นรายปี (flow base) แต่หากพิจารณาเป็นยอดสะสม (cumulative base) การลงทุนใน ASEAN-5 มีปริมาณมากกว่า 3 เท่าของการลงทุนในจีน ขณะเดียวกันหากพิจารณาการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยเทียบกับจีน ญี่ปุ่นมีการลงทุนในไทยเป็นอันดับ 2 รองจากจีน นับตั้งแต่ปี 2002 เป็นต้นมา โดยในปี 1998-2001 ญี่ปุ่นลงทุนในไทยเป็นอันดับ 3 รองจากจีน (อันดับ 1) และสหรัฐฯ (อันดับ 2)

สำหรับข้อดีของการลงทุนในไทยเทียบกับจีน ก็คือ การสะสมทุน และประวัติศาสตร์อันยาวนานด้านเครือข่าย และบรรยากาศทางธุรกิจที่เป็นมิตรต่อกัน ประชากร 520 ล้านคนภายใต้ AFTA ซึ่งญี่ปุ่นสามารถเจาะตลาดได้ เช่น 20% ของจำนวนประชากร 1,300 ล้านคนของจีน น้อยกว่า 60% ของประชากรใน ASEAN 500 ล้านคน การป้องกันความเสี่ยงในการลงทุน ซึ่งเป็นกลยุทธ์หลักของบริษัทญี่ปุ่นคือ การลงทุนในจีน + 1 ซึ่ง 1 นั้น คือไทย ฐานการผลิตสินค้าและขยายธุรกิจไปอินเดีย และตะวันออกกลาง เนื่องจากบริษัทญี่ปุ่นใน ASEAN สนใจที่จะทำ FTA กับ ASEAN และอินเดีย

ข้อเสนอสำหรับการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และการพัฒนาอุตสาหกรรม ได้แก่ การส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด เนื่องจากใน ปัจจุบัน จีนมีมหาวิทยาลัย 1,225 แห่ง มีผู้จบด้านวิศวกร 465,000 คน ต่อปี แต่ไทยมีมหาวิทยาลัย 70 แห่ง มีผู้จบด้านวิศวกร 21,000 คน ต่อปี การส่งเสริมตลาด ASEAN และฐานการผลิตในตลาด ASEAN ให้เป็นตลาดเดียว (เช่น ระบบการขนส่ง พืชการศุลกากร และใบรับรองมาตรฐาน ฯลฯ) สนับสนุนอุตสาหกรรมสนับสนุน และ SMEs ท้องถิ่น การปรับปรุงความสามารถในการ

พัฒนา Software, Designs และ Logistics และการทำให้อุปทานด้านวัตถุดิบมีความเข้มแข็ง เตรียมความพร้อมเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน เช่น Logistics และช่องทางในการหาแหล่งเครือข่ายพลังงาน

3) การเปิดเสรีการลงทุนและการค้าบริการ ข้อจำกัดที่สำคัญของการค้าบริการ และการลงทุน และธุรกิจญี่ปุ่นในประเทศไทย ได้แก่ พ.ร.บ. ธุรกิจคนต่างด้าว ปี 1999 สำหรับรายการของธุรกิจที่มีข้อจำกัด เช่น สาขาที่ไม่ใช่ภาคการผลิต มีข้อยกเว้น ได้แก่ การค้าปลีก ค้าส่ง ที่มีทุนมากกว่า 100 ล้านบาท นายหน้าจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ บริษัทซึ่งมีทุนต่างชาติมากกว่า 50% (บริษัทซึ่งมีทุนต่างชาติ 49% ไม่รวมอยู่ในข้อกำหนดนี้ ซึ่งบริษัทญี่ปุ่นที่ทำธุรกิจอยู่ในไทยขณะนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มนี้ ซึ่งมีส่วนร่วมทุนน้อย)

ข้อเรียกร้องจากบริษัทญี่ปุ่นเพื่อให้มีบรรยากาศทางธุรกิจที่ดีขึ้น เพื่อให้การแข่งขันในระดับโลกอยู่รอดได้ ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการผลิตชาวญี่ปุ่นจำเป็นต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยการร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับสาขาบริการ ซึ่งจะสนับสนุนกิจกรรมด้านการผลิต พ.ร.บ. ประกอบธุรกิจคนต่างด้าว มีข้อห้ามสำหรับชาวต่างชาติในธุรกิจด้านบริการเกือบทุกรายการ ทำให้บริษัทญี่ปุ่นไม่สามารถเลือก Model ทางธุรกิจที่เหมาะสมได้ ข้อกำหนดของทุนต่างชาติเป็นการปกป้องการแข่งขัน และเพิ่มต้นทุนทางธุรกิจ ผู้ประกอบการญี่ปุ่นที่มีหุ้นส่วนน้อยในสาขาบริการมีความเสี่ยง สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักลงทุนที่มีศักยภาพและผู้ประกอบการในการขยายการทำธุรกิจในประเทศไทย

นอกจากนี้ ยังมีข้อเรียกร้องจากภาคเอกชนญี่ปุ่นในการที่จะให้ฝ่ายไทยพิจารณาทบทวนข้อจำกัดในการเปิดเสรีการลงทุนที่สำคัญ 3 ประการ คือ หลักการการเปิดเสรี ควรเป็น Negative Approach (ให้เปิดหมดทุกรายการ โดยระบุรายการที่ไม่เปิด) ข้อตกลงควรผ่อนคลายนข้อจำกัด และควรปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันกับบริษัทของประเทศที่ 3 เช่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

สำหรับผลกระทบของการเปิดเสรีการลงทุน และการค้าบริการในไทย คือ การเพิ่มบรรยากาศการลงทุนที่ดีในไทย เป็นการสร้างโอกาสการจ้างงานและเพิ่มรายได้ประชาชาติให้กับไทย เป็นการส่งเสริมการค้าขายเทคโนโลยีและการจัดการให้กับไทย ทำให้ผลิตภาพการผลิตเพิ่มขึ้น และสนับสนุนอุตสาหกรรมที่แม้ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมที่อยู่ในกลุ่มอ่อนไหว แต่ก็ยังเป็นเพียงระยะสั้น ในระยะยาวแล้วจะเป็นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับอุตสาหกรรมเหล่านั้น

ถาม-ตอบ จากผู้เข้าร่วมสัมมนา

พ.ญ. ลักษณ์มี ว่องกุลศัลย์ จากสมาคมโรงพยาบาลเอกชน ในฐานะสมาชิกหอการค้า ได้ให้ความเห็นเรื่องโรงพยาบาลเอกชนว่า ถึงแม้จะมี FTA หรือไม่ก็ตาม บุคลากรด้านสาธารณสุขก็ไม่เคยพออยู่แล้ว และโรงพยาบาลเอกชนจริงๆที่กล่าวกันว่ามีประมาณ 400 กว่าแห่ง นั้นจริงๆ แล้วที่เป็นโรงพยาบาลน้อยกว่านั้นมาก การที่ให้บริการชาวต่างชาติ ก็ได้มีการเตรียมการที่จะให้บริการคนไทยอย่างทั่วถึงอยู่แล้ว ในโครงการสุขภาพระดับชาติ (National Health Scheme) โรงพยาบาลเอกชนไม่ได้มุ่งเฉพาะคนต่างชาติและผู้มีรายได้สูงเท่านั้นจริงๆ แล้วแพทย์ไม่ได้เกิดการสมองไหลเนื่องจากการรักษาคนต่างชาติเท่านั้น แต่มีปัจจัยอื่นๆด้วย โดยเฉพาะแพทย์เฉพาะทางซึ่งเป็นที่ต้องการของโรงพยาบาลเอกชนมาก

ดร. วีระชัย ถามว่า ดร.เดือนเด่น เห็นด้วยกับการเปิดเสรี แต่จะมีมาตรการรองรับอย่างไร และถาม Mr. Kuroda ว่า การคาดหวังของ Mr. Kuroda เป็นเชิงบวก ถ้าคาดหวังแล้ว ไม่ได้จะเป็นอย่างไร

ดร.เดือนเด่น ตอบว่าในเชิงวิชาการ พบว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับไทยจริงๆ ไม่มาก เนื่องจากในปัจจุบันในความเป็นจริงก็มีการเปิดภาคบริการกันเป็นส่วนใหญ่อยู่แล้ว

Mr. Kuroda ตอบว่า บรรยากาศการแข่งขัน สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ของประเทศคู่แข่ง ความคาดหวังจึงขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

นายแพทย์สุวิทย์ เพิ่มเติมว่าการดูแลผู้ป่วยในโครงการ 30 บาท และคนต่างชาติ ใช้ทรัพยากรต่างกัน ปัจจุบันไทยผลิตแพทย์ได้ 1,200 คน ต่อปี แต่เม็กซิโก ผลิตได้ 12,000 คน ต่อปี โรงพยาบาลเอกชนปัจจุบัน 70% มาจากคนใช้ไทย 30% มาจากต่างชาติ ซึ่งประเด็นสำคัญของการทำ FTA กับญี่ปุ่น ในด้านสุขภาพ มี 3 ประเด็นที่อาจจะมีปัญหาซึ่งจะต้องหามาตรการรองรับผลกระทบและทำการศึกษาต่อไป คือ

1. การประกันสุขภาพของคนญี่ปุ่นที่สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลจากการมารักษาในไทยได้
2. การดูแลผู้สูงอายุในญี่ปุ่น ปัจจุบันขาดแคลน อาจจะศึกษากรณีในยุโรปซึ่งมีการจ่ายเงินให้กับผู้ที่เกษียณเพื่อไปดูแลเด็ก หรือผู้ที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เป็นกรณีตัวอย่าง
3. การส่งเสริมธุรกิจสปา หมอนวด ควรคำนึงถึงบุคลากรที่ต้องมีการฝึกอบรม

สรุปปิดการสัมมนา

โดย ดร. ณรงค์ชัย อัครเศรณี

บรรยากาศการสัมมนา FTA ไทย-ออสเตรเลีย และไทย-สหรัฐฯ มีความรุนแรงมากกว่าบรรยากาศในวันนี้ บรรยากาศในวันนี้เป็นบวก และการสนับสนุนการจัดทำ FTA อาจจะทำให้บางกลุ่มได้รับผลกระทบและได้รับความเดือดร้อน โดยสรุป FTA ไทย-ญี่ปุ่น มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การเจรจา มีประโยชน์ และ Comprehensive ผู้เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบมีหลายกลุ่ม จึงใช้เวลาในการเจรจามากกว่าที่คาด กรอบการเจรจาก็จะ Comprehensive ขึ้นเรื่อยๆ กรอบการเจรจาจะกว้างขึ้นตามลำดับ
2. ผลกระทบกว้างและลึก ถ้ากิจการและสาขาครอบคลุมได้ครบถ้วนก็จะดี การศึกษาที่ใช้ CGE Model มีข้อสมมติหลายอย่าง ถ้าทุกอย่างเคลื่อนย้ายโดยเสรี พบว่า ไม่ว่ารวมบางประเทศ และทั้งหมด ผู้ได้ผลกระทบมาก คือ ไทย และ ญี่ปุ่น หมายถึงว่า มีความสัมพันธ์ และสำคัญ
3. ภาคเกษตรเปิดได้ในที่สุด แต่ก็มีข้อจำกัดด้านการเมือง และเฉพาะด้าน ผลที่ออกมาอาจจะไม่ใช่ Solution ที่ดีที่สุด เพราะฉะนั้นจะมีผลต่อนอกกลุ่มที่ทำการเจรจา หรือนอกกลุ่มไทย ถ้าใช้วิธีการเฉพาะภาค อาจจะไม่ดีที่สุด ต้องมีผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามาด้วย จึงจะเป็นประโยชน์ การเจรจาจึงควรคิดถึงผู้อื่นด้วย การเจรจากับญี่ปุ่น มีผลกระทบข้างเคียงที่สำคัญ ในรายการสินค้าข้าว มันสำปะหลัง ไข่ น้ำตาล คงจะรวมอยู่ในรายการเจรจาได้ในที่สุด แต่จะแก้ไขเมื่อไร และอย่างไร
4. ภาคบริการ สามารถเอาเข้ามาใช้ได้หมด เพราะเปิดอยู่แล้วทั้งพหุคูณ และนิติ นิย จริงๆ เป็นโอกาสกับอุตสาหกรรมอื่นด้วย ควรจัดภาคบริการของเราให้เป็นแนวทางเดียวกับประเทศอื่นๆ ด้วย แต่สาขาธนาคาร โทรคมนาคม ต้องมาพิจารณาจุดยืนในการเจรจา
5. บริการทางการแพทย์ ในที่ประชุมพร้อม ประเด็นใหญ่อยู่ที่ บุคลากร การจัดการ เวลา และการเตรียมการ

ปิดการสัมมนา เวลา 16.30 น.